

LAATUPROSESSI PERHEKOTI VEHKATUVASSA

Susanna Hiltunen

Opinnäytetyö, kevät 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Hiltunen, Susanna. Laatuprosessi perhekoti Vehkatuvassa. Kevät 2014, 44 sivua. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpää. Sosiaalian koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tässä opinnäytetyössä on kuvattu perhekodin laatuprosessia. Laatuprosessi keskittyi pitkälti laatukäsikirjahankkeen ympärille. Soveltamalla perhekodin palveluajatus käytäntöön valikoitui perhekotityötä ohjaamaan viisi keskeistä menetelmää, asiakaslähtöisyys, hoitava ja kuntouttava arki, yhteisöllisyys, osallisuuden vahvistaminen sekä työnohjaus. Nämä ovat esiteltyinä myös opinnäytetyössä.

Opinnäytetyössä on kuvattu, kuinka perhekodin laatuprosessin yhteydessä laatumenetelmät jaoteltiin yleisen teorian mukaan rakenteisiin, prosessiin ja tuloksiin. Laatutyöskentelyn alkuvaiheessa profiloitiin toimintaa rakenteiden kautta. Profiloinnin kautta tarkentui myös kuva asiakkaista, minkälaisille nuorille perhekoti sopii ja mihin tarpeisiin pystytään vastaamaan. Laatutyöskentelyn varsinaiseksi kohteeksi tarkentui kuitenkin itse hoitoprosessi, joka on työyhteisön perustehtävä. Laatukäsikirjaan kirjattiin, kuinka palveluprosessi perhekodissa sujuu, mitkä ovat sen osaprosessit ja minkälaista osaamista se vaatii. Laatutyöskentelyn aikana pohdittiin myös asiakaspalautteen merkitystä tulosten analysoinnin kannalta. Laatukäsikirjassa on kuvattuna, miten palautetta hankitaan ja keneltä, miten palaute käsitellään ja kuinka se huomioidaan toiminnan kehityksessä.

Laatukäsikirjassa on määriteltynä perhekodin laatupolitiikka, toimintatavat laadun suhteen, tavoitteet laadulle ja sitoutuminen laatuun. Siinä on kuvattu ne suunnitelmat ja toimenpiteet, jotka tarvitaan laadun varmistamiseksi ja menetelmät, joilla tuloksen laatua arvioidaan.

Keskeiset käsitteet: sijaishuollon laatu, perhekodin laatupolitiikka ja palveluajatus, perhekodin hoito- ja kasvatusprosessi, työyhteisön hyvinvointi, sosiaalinen vaikuttavuus

ABSTRACT

Hiltunen, Susanna. The quality process of the professional foster home Vehkatupa. Spring 2014, 44 pages. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The thesis is a description of the quality process of a professional foster home. The quality process was based on developing the quality manual. When the principles of foster care were used in practice, five guiding methods rose above the others: communality, customer-oriented approach, care and rehabilitation, strengthening of participation and supervision of work. These are also introduced in the thesis.

The quality process is described in the thesis and also how the quality methods are classified by structure, process and results. To begin with, the agency was profiled by structure. By profiling it was possible to focus on an image of clients, to whom the foster home is suitable and what kinds of needs it is possible to respond to. The focus of the quality working was always on the education and care, which are the ground assignments for the work community. It was registered in the quality manual how the foster home is managing the care and education process, what the parts of it are and what types of expertise it needs to provide high quality care and education. The meaning of the feedback from clients was also deliberated in analyzing the results. It is described in the quality manual, how to get the feedback and from whom, how the feedback is handled and considered in the development of working.

In the quality manual there have been specified the quality politics of the foster home, procedures about the quality, targets for the quality and commitment to the quality. The plans and procedures which are needed to confirm the quality and methods for evaluating the quality of the result are also described.

Keywords: quality of foster care, business idea and quality politics of a professional foster home, care and education process at foster home, welfare of work community, social effectiveness

SISÄLLYS

SISÄLLYS	4
1 JOHDANTO	5
2 KUVAUS LAADUNKEHITTÄMISHANKKEESTA	6
3 LAADUKASTA LASTENSUOJELUA	9
4 ASIAKKAANA PERHEKODISSA	13
5 LAATUTYÖSKENTELYÄ OHJAAVAT PERIAATTEET	16
5.1 Asiakaslähtöisyys	16
5.2 Hoitava ja kuntouttava arki	18
5.3 Yhteisöllisyys	19
5.4 Syrjäytyneisyyden ehkäisy, osallisuuden vahvistaminen	22
5.5 Työnohjaus	25
6 SOSIAALINEN VAIKUTTAVUUS.....	27
7 LAATUKANSION KEHITYSPROSESSI.....	31
8 POHDINTAA	37
LÄHTEET	39

1 JOHDANTO

Tein sekä hankeharjoitteluni että opinnäytetyöni lastensuojelun sijaishuoltoa toteuttavassa perhekodissa. Perhekoti on yksityinen sosiaalialan palveluja tuottava yritys. Se on keskittynyt perhekotipalveluiden tuottamiseen kunnille, joilla on teini-ikäisiä lastensuojeluasiakkaita. Opinnäytetyössäni kuvaan hankeharjoitteluna toteutetun laatukäsikirjan kehitysprosessia ja toiminnan perusteiksi valikoituneita periaatteita perhekodin työyhteisössä.

Laatu lastensuojelussa on ollut itseäni kiinnostava aihepiiri koko 15-vuotisen työurani ajan. Perhekotiyrittäjänä ja työnantajana tavoitteenani on ollut perehtyä paremmin laadukkaaseen lastensuojeluun juuri perhekotityöskentelyssä. Olen halunnut selvittää, mitä laadulla perhekodissa ymmärretään, miten sitä voi kehittää, kuinka sitä ja sen vaikuttavuutta voi mitata ja miten se vaikuttaa työyhteisössä työilmapiiriin ja työhyvinvointiin.

Yksityisiä sosiaalipalveluja tuottavissa yksiköissä laadunhallintaan liittyvä omaevalvontasuunnitelma tuli lakisääteiseksi vuonna 2012. Opinnäytetyöni perhekodissa on käyty laatuun ja laadukkaaseen perhekotityöskentelyyn liittyvää keskustelua siitä lähtien, kun se perustettiin kesäkuussa 2010. Aion opinnäytetyössäni seurata laatutyöskentelyn kehittymisen prosessia tähän päivään saakka saatavissa olevien dokumenttien avulla. Syksyn 2013 hankeharjoittelun yhteydessä koostin laatutyöskentelyn lopuksi yhdessä työyhteisön kanssa laatukäsikirjan. Käsikirjan tavoitteena on olla niin konkreettinen, että kuka tahansa pystyy sitä seurattessaan toteuttamaan laadukasta perhekotityöskentelyä tämän perhekodin periaatteiden mukaisesti. Opinnäytetyöni aineisto koostuu edellä mainitun prosessin kulusta ja prosessi jatkuu siitä eteenpäinkin. Tavoitteena on ymmärtää laatuhankekehitysprosessin kulkua perhekodin työyhteisössä ja tuottaa opinnäytetyöstäni yksi väline tämän työyhteisön työn ymmärtämiseksi ja kehittämiseksi.

2 KUVAUS LAADUNKEHITTÄMISHANKKEESTA

Opinnäytetyöni on kehittämispainotteinen ja esittelen siinä hankeharjoitteluna toteutetun laatukäsikirjan toteutustapaa. Toiminnallisten opinnäytetöiden selvitys nojautuu tavallista väljemmin teoriaan. Tutkimusta käsitellään selvityksen tekemisenä, yhtenä tiedonhankinnan apuvälineenä. Puhuttaessa laadusta sen periaatteet ovat varsin yleismaailmalliset. Tässä opinnäytetyössäni ne ovat jäsenelty erään työyhteisön toimintaa ohjaavien arvojen ja periaatteiden mukaisesti kuvaamaan juuri tässä perhekodissa käytyä laatuprosessia. Opinnäytetyö on saavuttanut yhden tavoitteistaan, jos se avartaa toisen ammattilaisen näkemystä aiheesta. (Vilka, Airaksinen 2003, 56-69.) Toivon, että tämäkin opinnäytetyö voi kertoa lisää niistä mahdollisuuksista, joilla laadukasta lastensuojelun sijaishuoltoa voidaan toteuttaa.

”Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä” –kirjan ohjeistuksen mukaan eettinen kehittämistoiminta on ihmisten kunnioittamista, tasa-arvoista vuorovaikutusta ja oikeudenmukaisuuden korostamista. Nämä ovat olleet ohjaavia arvoja niin perhekodin laadun kehittämisessä kuin omassa opinnäytetyössäni. Eettisyyden tulisi näkyä myös kriittisenä asenteena vallitsevia käytäntöjä ja tarjolla olevaa tietoa kohtaan. (Eerola-Ockenström, Kalmari, Kiviranta 2010, 11.) Poikkeuksellisen hyvät tulokset perhekotityöskentelyssä ovat kiinnittäneet työyhteisössä huomiota sekä omassa yksikössä että muissa sijaishuoltopaikoissa noudatettaviin työkäytänteisiin sekä niitä ohjaaviin periaatteisiin. On tarkasteltu ja arvioitu kriittisesti oman työyhteisön rakenteita, prosessia ja tuloksia. Laatutyöskentelyn myötä on pyritty kartoittamaan, miten laatuun perhekodissa suhtaudutaan, millaista laatua tavoitellaan ja millainen yritys se tulevaisuudessa on.

Laatujärjestelmän osa-alueita ovat johtaminen, suunnittelu, ohjauksen ja seurannan keinot, rakenteet, menettelytavat ja voimavarat. Teoriassa laatumenetelmät jaotellaan rakenteiden, prosessin ja tulosten mukaan. Laatutyöskentelyn alkuvaiheessa profiloitiin toimintaa rakenteiden kautta. Määriteltiin, kuinka perhekodin toimitilat mahdollistavat laadukkaan perhekotityöskentelyn, mitkä ovat henkilökunnan resurssit ja minkälaisista

työmenetelmistä asiakasprosessi koostuu. Profiloinnin kautta tarkentui myös kuva asiakkaista: minkälaisille nuorille perhekoti sopii ja mihin tarpeisiin pystytään vastaamaan. Näin suoritettujen yksittäisten sijaishuoltopaikkojen profiloinnilla on merkitystä koko lastensuojelun imagolle. Mitä avoimemmin toimintaa esitellään, sitä enemmän todellisuutta vastaavaksi koko sijaishuollon kuva muuttuu. (Mikkola 1999, 8-10.) Opinnäytetyöni kohteena olevassa laatutyöskentelyssä fokusoitui itse prosessi, kuinka palveluprosessi perhekodissa sujuu ja minkälaista osaamista se vaatii.

Laatukäsikirja on tämän hetkisen laatujärjestelmän kuvaus, jossa on selvitetty organisaatio, sen vastuut ja valtuudet sekä resurssit ja menettelyt, joilla laatupolitiikkaa toteutetaan. Laatukäsikirja sisältää toimintaohjeita, työhjeita ja laatutiedostoja. Osa on kuvattuna laatukäsikirjassa, osa erillisinä dokumentteina, joihin käsikirjassa viitataan. Käsikirja noudattaa ITE-itsearviointilomakkeen sekä Valviran omavalvontasuunnitelman kohtia. (Haverinen, Holma, Lempinen, Outinen 1999, 137-138.)

Laatukäsikirjassa on määriteltynä perhekodin laatupolitiikka, laatuun liittyvät toimintatavat, tavoitteet laadulle ja sitoutuminen laatuun. Siinä on kuvattu ne suunnitelmat ja toimenpiteet, jotka tarvitaan laadun varmistamiseksi ja menetelmät, joilla tuloksen laatua arvioidaan. Arvolähtökohtia tarkastelemalla selkiytyy palveluajatus, juuri kyseisen yksikön tapa toimia ja antaa palveluja. (Haverinen ym. 1999, 48.)

Laatukäsikirjasta löytyy kuvaus asiakasryhmistä sekä selvitys, miten heidän tarpeitaan arvioidaan ja miten niihin pyritään vastaamaan sekä keinot, miten asiakasta tuetaan koulunkäynnissä, harrastuksissa, ihmissuhteissa ja arjessa yleensäkin. Käsikirjassa on myös kuvattu miten asiakaspalautteeseen yksikössä suhtaudutaan, kuvataan palautteen hankkimista, käsittelyä ja huomioimista toiminnan kehityksessä. Laatukäsikirjassa työyhteisön perustehtävä, hoitoprosessi ja sen osaprosessit on kuvattu selkeästi. (Mikkola 1999, 39-40.) Perhekodin laatukäsikirjan liitteenä on nuorille laadittu oma ohjevihkonen arjen sujumisen helpottamiseksi.

Työn rakenteelliset tekijät ovat myös määriteltynä laatukäsikirjassa. Siinä on selvitetty yksikön sijainti ja sijainnin mukanaan tuomat edut sekä tilat ja niiden

käyttötarkoitus. Käsikirjassa on lueteltu yhteistyökumppanit ja työnohjauskäytännöt. (Mikkola 1999, 89-90.) Perhekodin laatukäsikirjan liitteenä on erillinen kansio, missä on kuvattu henkilökunnan vahvuus ja pätevyys sekä täydennyskoulutussuunnitelma.

3 LAADUKASTA LASTENSUOJELUA

Perhekodin kotikaupungissa kaupunkistrategian vuosien 2010-2020 mukainen visio on olla elinvoimainen kulttuurikaupunki. Sen mukaan kaupungin tarkoituksena on turvata kaikille kaupunkilaisille ihmisarvoisen elämän perusedellytykset. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaaminen ja edistäminen on kaupungin keskeisimpiä strategisia valintoja vision vahvistamisessa. Kaupungin arvojen mukaan pyritään pitämään huolta ihmisestä, toimimaan vastuullisesti ja taloudellisesti sekä oikeudenmukaisesti. Kaupunkistrategian toiminta-ajatuksena on mahdollistaa ja turvata kaikkien kaupunkilaisten hyvinvoinnin perusta ja yhdyskunnan toimivuus vuorovaikutuksessa asukkaiden, yhteisöjen ja alueen muiden kuntien kanssa. (Järvenpään palveluohjelma 2012-2013.)

Kaupungin organisaatiossa perhesosiaalityön tarkoitus on turvata lastensuojelulaissa veloitettu lapsen oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja etusija erityiseen suojeluun. Lapsen oikeudet pyritään turvaamaan vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelua. Kaupungissa pyrkimyksenä on tukea lapsia, nuoria ja heidän perheitään ensisijaisesti avohuollon tukitoimin siten, että lapset voivat kasvaa ja kehittyä turvallisesti kotonaan. (Järvenpään palveluohjelma 2012-2013.)

Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta kunnan peruspalveluiden piirissä. Lastensuojelulaki velvoittaa lasten ja perheiden kanssa toimivia viranomaisia tukemaan vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään, tarjoamaan perheille tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjaamaan lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä arvioi yhdessä perheen kanssa riittääkö avuksi peruspalvelut tehostetuin järjestelyin vai määritetäänkö lapsi lastensuojelun asiakkaaksi. (Lastensuojelulaki 2007.)

Ellei avohuollon tukitoimien avulla päästä toivottuun tulokseen tai jos perheen elämässä tapahtuu muutosta huonompaan suuntaan niin, että lapsi joutuu

välittömään vaaraan, sosiaalityöntekijä tekee päätöksen kiireellisestä sijoituksesta tai huostaanotosta. Huostaanoton perusteina ovat perheen tilanteeseen nähden mahdottomat, riittämättömät tai sopimattomat avohuollon tukitoimet sekä lapsen terveyden ja kehityksen vaarantuminen tukitoimista huolimatta. (Lastensuojelulaki 2007.) Huostaanotto toteutetaan silloin, kun sijaishuolto on lapsen edun mukaista. Huostaanottopäätös on voimassa toistaiseksi. Lapsen sijaishuollon ajalta tehdään asiakassuunnitelmaa, jota tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Jos huostaanottoon johtaneet syyt saadaan poistettua, lapsi voi kotiutua, mutta muutoin lapsi itsenäistyy sijaishuollosta. Lastensuojelun velvollisuus on myös järjestää lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa sijoituksen jälkeen aina 21 ikävuoteen saakka. (Lastensuojelulaki 2007.)

Lastensuojelun sijaishuoltoa toteuttavat sijaisperheet, perhekodit ja lastensuojelulaitokset. Perhekodeilta edellytetään sijaisperheitä ammatillisempaa työtettä, mutta ne ovat lastensuojelulaitoksia pienempiä yksiköitä. Perhekoti on nimensä mukaisesti koti, jossa perhekeskeisyys korostuu, ammatillisen kasvattamisen ja hoidon ohella. Lastensuojelun sijaishuollossa perhekodit puolustavat paikkaansa, ne tarjoavat hyvän vaihtoehdon laitossijoitukselle. (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011.)

Monet eri lait ohjaavat ammatillisen perhekodin toimintaa. Keskeisin toimintaa ohjaava laki on 2008 vuoden alussa uudistettu lastensuojelulaki. Lain uudistuksen tavoitteena oli, että lapsen etu ja ääni tulisi esille. Laki käsittelee lapsen etua ja oikeuksia, ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä, sijaishuollossa ja jälkihuollossa. Laissa on erinäisiä säädöksiä, joilla viranomaisia veloitetaan puuttumaan tilanteisiin ja ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi. (Lastensuojelulaki 2007.)

Laki määrittää myös, millaista on lapsen hyvä huolto samoin kuin vanhempien oikeudet tavata lastaan (Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983.) Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista määrittelee asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun. Siinä käsitellään myös salassapitoa ja vaitiolovelvollisuutta. Vaitiolovelvollisuus korostuu erityisesti lastensuojelun

sijaishuollon yksiköissä. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000.)

Sosiaalihuoltolaki määrittelee perhehoidon hoidoksi, jossa henkilön kasvatus, hoito ja muu ympärivuorokautinen huolenpito on järjestetty kodin ulkopuolella. Perhehoidon tarkoitus on turvata lapselle perheenomainen hoito, jossa on läheiset ihmissuhteet ja joka edistää perusturvallisuuden rakentumista ja tukee sijoitetun lapsen kehitystä. Laki määrittelee perhekodin tarkoittavan yritystä, joka toimii lääninhallitukselta saaduilla luvilla. Sosiaalihuoltolaki sisältää myös määräyksiä hoidettavien lasten ja henkilökunnan määrästä sekä työn tekemiseen oikeuttavista kelpoisuuksista. (Sosiaalihuoltolaki 1982.)

Yksityisten sosiaalipalveluiden järjestämistä, valvontaa, pakkokeinoja ja seuranta määrittelee laki yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta (Laki yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta 603/1996). Perhehoitajien vastuut, velvollisuudet ja oikeudet sekä perhekotityöhön määritelty kelpoisuus määritellään perhehoitajalaissa (Perhehoitajalaki 312/1992). Yksityisten sosiaalipalveluiden luvat myöntää aluehallintovirasto. Se myös seuraa ja valvoo yksityisten tuottamia palveluita. Säännökset, joiden mukaan yksityisiä perhekoteja valvotaan perustuvat valvontalakiin ja lastensuojelulakiin. Sosiaalipalveluiden tuottamisen lisäksi ja perhekotitoimintaa ohjaavien lakien lisäksi on lukuisia muita yrittäjänä olemista ohjaavia lakeja, esimerkiksi kirjanpitoa, arkistointia ja verotusasioita koskevia säädöksiä ja velvollisuuksia sekä työnantajaa koskevia lakeja, kuten esimerkiksi työaikalainsäädäntö.

Lupa- ja valvontamenettelyyn liittyvä lainsäädäntö määrittelee jo itsessään eräänlaisen laatujärjestelmän. Arkiajattelussa laatu rinnastetaan ammattitaitoon. Laadun kehittämisessä lähdetään kuitenkin siitä, että ihmiset osaavat työnsä ja pyrkivät tekemään sen hyvin. Perhekotityöskentelyn laatua kehitettäessä huomio kiinnitetään kolmelle eri osa-alueelle, jotka ovat toiminnan rakenteet, työprosessit ja toiminnan tulokset. (Kangaspunta & Kankaanniemi 2005.) Laadun kehittäminen merkitsee toiminnan näkyväksi tekemistä. Laatujärjestelmän rakentaminen merkitsee toiminnan kuvaamista ja sen sujuvaa dokumentointia. Perhekotityöskentelyssä laatu parhaimmillaan näkyy toistuvana itsearviointina, jossa oppiminen ja kehittyminen ovat osa jatkuvaa

prosessia. Tämä näkyy ammatillisuuden vahvistumisena, toiminnan selkeytymisenä, ulkoisen kuvan kirkastumisena, yhteistyösuhteiden paranemisena, perhekodin työskentelyilmapiirin paranemisena ja asiakkaiden hyvinvoinnin lisääntymisenä. (Kangaspunta & Kankaanniemi 2005.)

Laatukriteeri on laadun määrittämisen perusteeksi valittu ominaisuus. Käsitteet siitä, mikä perhekodeissa on hyvää hoitoa ja kasvatusta, vaihtelevat arvioijan, ajan, maailmankatsomuksen, ideologian ja ihmiskäsityksen mukaan. Laadunhallinnassa on vaarana jäädä abstraktin ajattelun tasolle. Jotta pääsemme konkreettisen tekemisen tasolle, tulee laatukriteeritkin viedä yksittäisiin työprosesseihin vaihe kerrallaan. (Kangaspunta & Kankaanniemi 2005.)

Perhekodin hoito- ja kasvatustyössä on vaikea löytää yksiselitteisesti mitattavissa olevia ominaisuuksia, joten laatukriteerit määritellään sanallisesti. Perhekodeissa laatukäsikirja on mappi tai tiedosto, josta käy ilmi, miten yksikössä toimitaan tavoitteiden saavuttamiseksi ja miten laatu varmistetaan ja toimintaa kehitetään. Se on perhekodin toimintajärjestelmän kuvaus. Siitä ulkopuolinen voi lukemalla selvittää, miten perhekodeissa toimitaan eri vaiheissa ammatillisen kasvatustehtävän toteutumiseksi. Laatukäsikirja on kuvaus siitä, miten toiminnan laatu varmistetaan ja miten toimintaa kehitetään. (Kangaspunta & Kankaanniemi 2005.)

4 ASIAKKAANA PERHEKODISSA

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltavana oleva perhekoti edustaa yksityistä sosiaalialan palveluntuottajaa. Sen toiminta-ajatuksena on tarjota koti ja hoiva nuorille, jotka ovat lastensuojelun asiakkaita. Perhekodissa on seitsemän paikkaa yli 12-vuotiaille nuorille. Nuoret asuvat perhekodissa yhdessä perhekotivanhempien sekä heidän biologisen lapsensa kanssa. Perhekotivanhempia lomittaa yksi kuukausipalkkainen työntekijä ja yksi tuntityöntekijä. Perhekodissa opiskeli ja valmistui nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaksi oppisopimuksella nuori, joka on aikaisemmin itsekin asunut tässä perhekodissa. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) koskee myös perhekotitoimintaa ja perhekodissa työskentelevää henkilöstöä.

Perhekotitoiminnan edellytyksenä ovat toimivat tilat. Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011) edellyttää, että toimitilat ovat riittävät ja asianmukaiset, toimintaan sopivat. Perhekoti sijaitsee 400 neliön omakotitalossa kaupungin keskustan tuntumassa, hyvien kulkuyhteyksien päässä kouluista, oppilaitoksista ja muista palveluista. Talossa on 12 huonetta, keittiö, kodinhoitotilat ja pesutilat. Lisäksi perhekotiin kuuluu kahden auton talli sekä pihamökki ja terassitilaa. Takapihalla on pihamökin lisäksi uima-allas. Perhekodista on pyritty luomaan viihtyisä koti, joka tarjoaisi nuorille mahdollisuuksia harrastaa ja viettää aikaa mieluisten asioiden parissa.

Perhekodissa asiakkaan avun tarpeen tunnistaminen alkaa puhelinsoitosta, joka tulee lastensuojelun sosiaalityöntekijältä. Sosiaalityöntekijä on tahollaan arvioinut huostaan otetun nuoren tarpeita ja kartoittanut sopivia sijoituspaikkavaihtoehtoja. Perhekotiin soittaessaan sosiaalityöntekijä kertoo pääpiirteittäin, minkälaisesta asiakkaasta on kyse. Puhelinkeskustelun aikana asiakkaasta yritetään luoda mahdollisimman realistinen kuva ja mietitään, pystyykö perhekoti vastaamaan hänen tarpeisiinsa. Yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa arvioidaan sijoituksen onnistumismahdollisuutta ja päätetään tutustumiskäynnistä.

Ensimmäisellä käynnillä nuoren mukana on yleensä useampia aikuisia, kuten sosiaalityöntekijä, nuoren vanhemmat ja mahdollisesti omahoitaja, jos nuori on jo sijoitettuna johonkin lastensuojeluyksikköön. Heille esitellään perhekotiä ja sen toiminta-ajatusta, nuori ja mukana olevat aikuiset kertovat nuoresta ja hänen avuntarpeistaan. Ensi tapaamisesta pyritään luomaan mahdollisimman rento ja kodikas, koska tilanne on nuorelle yksi haastavimmista. Jos nuori on halukas tutustumaan perhekotiin paremmin ja jos aikuiset ovat yhdessä sitä mieltä, että paikka vastaa nuoren tarpeisiin, sovitaan jatkotapaamisista ja mahdollisesti muuttoaikataulusta.

Pian muuttamisen jälkeen pidetään aloituspalaveri, jossa sovitaan hoito- ja kasvatussuunnitelmasta yksityiskohtaisemmin. Paikalla palaverissa on läsnä nuoren itsensä lisäksi perhekodin henkilökuntaa, sosiaalityöntekijä ja nuoren vanhemmat. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa tarkastetaan säännöllisesti sijoituksen aikana, yleensä kahdesti vuodessa. Nuoren kehityksen seurannassa auttaa perhekodissa käytössä oleva Nappula-raportointijärjestelmä, johon kirjataan säännöllisesti nuoren kuulumiset ja tehdään neljännesvuosittain tilannekatsaus ja yhteenveto, joka lähetetään myös nuoren omalle sosiaalityöntekijälle.

Huolimatta siitä, että nuori asuu perhekodissa, ovat nuoren vanhemmat tiiviisti mukana kasvatustyössä. Vanhempien kanssa tehtävä perhetyö on kaksisuuntaista. Toisaalta nuorta tulisi suojata niiltä tekijöiltä, jotka ovat hänen kasvuaan ja kehitystään vaarantaneet biologisessa perheessään ja toisaalta tulisi tehdä tiivistä yhteistyötä vanhempien kanssa, jotta perheen olosuhteet voisivat muuttua nuoren kasvua ja kehitystä tukeviksi. Perhetyö haastaa vanhempia pohtimaan omaa vanhemmuuttaan ja toimintatapojaan sekä miettimään omaa toimintansa merkitystä nuoren kannalta. (Tanskanen & Timonen-Kallio 2009, 22-23.) Perhetyöllä pyritään siihen, että nuorella voisi olla mahdollisimman läheiset ja toimivat välit omiin vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja muihin läheisiinsä. Sijoituksen aikana saattaa ilmetä, ettei perhekoti pysty vastaamaan nuoren tarpeisiin, jolloin hänelle etsitään lisääpua. Perhekodin yhteistyötahoja ovat koulun oppilashuolto, työ- ja elinkeinotoimisto, erityisnuorisotyö, erityissairaanhoidon ja päihdetyön yksiköt.

Tavoitteena on, että nuori voi perhekodissa asuessaan elää mahdollisimman normaalia arkea. Hänellä on normaali arkirythmi. Hän herää aamulla kouluun, harrastaa ja tapaa ystäviään iltapäivästä, illalla rauhoitutaan yhdessä päivälliselle, viivytään television tai tietokoneen äärellä ja laittaudutaan nukkumaan. Perhekodin nuoret tulevat hyvin toimeen keskenään ja viettävät vapaa-aikaa yhdessä. Säännöllisesti järjestetään yhteisiä harrastepäiviä, joiden tarkoitus on paitsi luoda hyvää ryhmähenkeä, myös auttaa löytämään jokaiselle nuorelle mieluisia harrastus liikunnan parista.

Useimmiten sijoitus perhekodissa päättyy siihen, kun nuori muuttaa omilleen. Hyvissä ajoin, ennen kuin nuori täyttää 18 vuotta aloitetaan itsenäistymisvalmennus. Nuoren kanssa keskustellaan tulevaisuudesta ja sen asettamista haasteista, opetellaan arjessa selviytymisen konsteja ja yhdessä nuoren kanssa pyritään hoitamaan hänen asiansa niin, että muutto omilleen onnistuisi ilman suurempia ongelmia. Nuoren asuessa jo omillaan perhekodin aikuiset toimivat hänen tukihenkilöinä aina siihen saakka, kunnes hän kokee pärjäävänsä omillaan. Nuori tietää, että perhekodin aikuisiin voi olla yhteydessä mihin vuorokauden aikaan tahansa ja perhekodille voi aina tulla käymään, jos yksin asuminen alkaa ahdistaa.

5 LAATUTYÖSKENTELYÄ OHJAAVAT PERIAATTEET

Aikojen kuluessa on valikoitunut joukko hyviä käytäntöjä ja arviointimenetelmiä lastensuojelun sijaishuoltoon. Näistä osa on valikoitunut tarkastelun kohteena olevan perhekodin palveluajatusta ja käytäntöä yhteen sovittamalla pysyviksi menetelmiksi perhekodin työskentelyä ohjaamaan. Laatutyöskentelyn aluksi perhekodin työyhteisössä määriteltiin perhekotityön eettiset periaatteet sekä ne arvot ja arvostukset, joihin työskentely perustuu. Niiden pohjalta määriteltiin ihmiskäsitys ja käsitys hyvästä elämästä sekä ne kasvatuseriaatteet, joilla juuri tässä perhekodissa tavoitteisiin pyritään. Nämä kaikki kirjattiin laatukäsikirjaan. Tuon tässä opinnäytetyössäni esiin ne menetelmät ja periaatteet, jotka työyhteisössä valittiin tärkeimmiksi perhekotityöskentelyä ohjaaviksi tekijöiksi.

5.1 Asiakslähtöisyys

Asiakslähtöisyys on yksi lastensuojelupalveluille asetetuista laadun vaatimuksista, sitä pidetään lastensuojelun lähtökohtana ja se on myös kirjattu lakiin. Perhekodissa asiakslähtöisyys valikoitui työyhteisön laatuprosessin aikana yhdeksi perhekotityöskentelyä ohjaavaksi periaatteeksi. Työyhteisön keskusteluissa todettiin, että lastensuojelussa asiakslähtöisyyden toteutuminen on erittäin haastavaa, koska siihen liittyy yhteiskunnallinen kontrolli ja puuttuminen asiakkaiden itsemääräämisoikeuteen. Asiakkaat eivät useinkaan ole lastensuojelun toimenpiteiden piirissä vapaaehtoisesti. Asiakkaiden toiveet ja tarpeet voivat erota työntekijän näkemyksistä. On tärkeää neuvotella asioista, jotta kaikilla osapuolilla on mahdollisuus kertoa oma mielipiteensä.

Lapsiasiainvaltuutetun listaamat nuorten omat suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi sisältävät ehdotuksia toimintatavoista ja työkäytännöistä, jotka mahdollistaisivat nykyistä paremmin sekä nuorten että heidän vanhempansa kuulemisen ja osallistumisen. (Vario, Barkman, Kiili, Nikkanen, Oranen, Tervo 2012, 16,32.) Nuoret esittävät, että tutkittaisiin

lastensuojelun asiakkuuden sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia nuorten elämään. Nuorten mielestä asiakaslähtöisyys, osallisuus, on kuulluksi tulemista ja todeksi ottamista. Sitä, että nuoren asioista vastuussa oleva aikuinen on kiinnostunut nuoren mielipiteistä ja arvostaa niitä. Jos nuoren omille näkemyksille annetaan arvoa, nuorikin arvostaa aikuista ja hänen näkemyksiään, arvostus muuttuu molemminpuoliseksi. (Vario ym. 2012, 16,32.)

Kirjassa *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina* (2006) Juhilan mukaan kuuntelemisesta on kyse silloin, kun työntekijä pyrkii ymmärtämään asiakkaan identiteetin ja toiminnan rakentumisen logiikkaa. Ammatillinen vuorovaikutus on usein neuvomista, opettamista ja tiedottamista. Työntekijän rooli voi näin ollen olla aktiivisempaa ja ohjaavampaa kuin asiakkaan. Laajasti ajatellen vuorovaikutus on kysymistä, selvittämistä, kuuntelua, eleillä ja ilmeillä viestimistä ja yhdessä toimimista. Sen tarkoitus on auttaa asiakasta löytämään omat voimavaransa omassa tahdissaan. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 11.)

Vuorovaikutuksellisessa tukemisessä asiakas ja työntekijä kehittävät yhteisen tavan puhua ja he luovat ikään kuin kielen, jonka avulla voi edetä tuloksellisesti. Työntekijän voimavarat ovat merkityksellisessä osassa, mutta hänen tarpeensa tulisi olla toissijaista keskustelussa. Kun työntekijä on tietoinen omista käyttäytymis- ja kiintymyssuhdemalleistaan, hänen on helpompi keskittyä asiakkaan tarpeisiin. Haasteena ovat tilanteet, joissa työntekijä on pakotettu toimimaan tavalla, joka ei ole asiakkaan tahdon mukaista. Uhkana tällöin on jo rakennetun luottamussuhteen hajoaminen. Tällainen tilanne voi myös toisaalta lisätä asiakkaan luottamusta työntekijään, jos työntekijä osaa perustella toimintansa ja näkökulmansa asiakkaalle ja hän voi jälkikäteen nähdä työntekijän toimineen tarkoituksenmukaisella tavalla. (Vilén ym. 2008, 22-25.)

Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on, että asiakas kokee voimaantumista, joka tarkoittaa sisäistä voimaantumista. Se syntyy vuorovaikutuksessa ihmisen omien kokemusten ja oivallusten kautta. Merkittävää voimaantumisessa on se, että se syntyy aina toisten ihmisten avulla vuorovaikutustilanteissa ja kukaan ei voi voimaantua yksin. Voimaantuminen

näyttäytyy positiivisina tunteina, itsetunnon vahvistumisen kokemuksina, asenteiden muutoksina ja toiminnan tasolla. (Vilén ym. 2008, 22-25.)

Todellisen yhteyden saavuttaminen toiseen ihmiseen vie paljon aikaa. Lyhyissäkin kohtaamisissa voi olla jo ripaus yhteyttä ja kuulluksi tulemisen tunnetta. Yhteys toiseen ihmiseen on sitä, että ajatukset ja tunteet kohtaavat niin, että ihminen voi kokea tulleen ymmärretyksi. (Vilén 2008, 62-64.) Luottamus on aina kaksisuuntaista. Hankalassa elämäntilanteessa olevalle nuorelle luottamus on yksi toipumista edistävä kokemus. Silloin, kun on voimaton, on vuorovaikutus ja työntekijän luottamus siihen, että asiakas pärjää, oleellisen tärkeää. Näin asiakas voi mennä ikään kuin työntekijän uskolla ja luottamuksella vähän matkaa eteenpäin. Liian holhoavalla asenteella taas asiakas saattaa alkaa kokea itsensä täysin kyvyttömäksi ja omanarvontunnon säilyttäminen on haasteellista. Vaarana on myös asiakkaan passivoituminen ja luovuttaminen. (Vilén ym. 2008, 62-64.)

5.2 Hoitava ja kuntouttava arki

Lastensuojelun asiakkaat tulevat yleensä oloista, joissa arkirytmii on mennyt syystä tai toisesta sekaisin. Arjen ennustamattomuuden takia he ovat saattaneet elää hyvinkin turvatonta elämää. Ruoka-ajat ovat olleet epäsäännöllisiä tai ruokaa ei ole aina ollut edes saatavilla, unirytmii ovat menneet sekaisin valvomisesta ja niin edelleen. Kehityopsykologian näkökulmasta katsottuna tällainen arki voi aiheuttaa persoonallisuudessa puutteellisuutta kiinnittymisessä sekä minän kehityksen vaurioitumista. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 106.)

Perhekodin työyhteisön laatuprosessin aikana pohdittiin myös arjen merkitystä kuntouttavana tekijänä. Lastensuojelun toimien alkamisen ja sijoituksen jälkeen ensimmäinen kuntouttava tekijä on strukturoitu arki. Normaaleissa kasvuoloissa on tietynlainen arkirytmii. Perhekodissa normaalilla arjella on kuntouttava elementti. Työyhteisö valitsikin hoitava ja kuntouttava arki –menetelmän yhdeksi perhekotityöskentelyä ohjaavaksi keskeiseksi periaatteeksi. Jokaisen nuoren

kohdalla mietitään hänen erityistarpeitaan, joilla arjessa voidaan tukea juuri hänen kasvuaan, kehitystään ja hyvinvointiaan. Kuntouttavan arjen toteuttamiseen tai aloittamiseen ei tarvita diagnoosia, vaan kuntouttavaan arkeen tarvitaan havaittu ongelma ja kekseliäisyyttä löytää keino, jolla ongelmaa lähdetään ratkomaan.

Työyhteisössä tulee olla niin vahva yhdessä toimimisen henki, että asiat kulkevat aina samalla tavalla, työntekijästä riippumatta. Nuoren ei kuulu tuntea olevansa alistettu, kun hänelle asetetaan rajat. Hän tarvitsee ympärilleen hyväksyviä ihmisiä, onnistuneita kokemuksia arkisissa toimissaan ja positiivista palautetta. Työskentelytavassa tulee olla lempeyttä ja rauhallisuutta, ”ollaan tässä ja nyt” - asennetta. (Sinkkonen & Pihlaja 2000, 119.)

Hoitavan arjen keinoin voidaan itsearvostusta kohottaa ja näyttää selkeästi kaikki ne asiat, jotka sujuvat hyvin. Hoitava arki omine rutiineineen ja toistoineen tuo kaaoksen keskelle rauhan. Rutiineja ylläpitämällä rakennetaan perusturvallisuutta. Niiden avulla toiminta saa selvät ja johdonmukaiset rajat. Rutiinien avulla harjoitellaan elämän hallintaa. Niiden kautta omaksutaan terveelliset elämäntavat, kuinka edistää ja ylläpitää omaa hyvinvointiaan. Yllättävissä elämän muutoksissa rutiinit auttavat pitämään yllä järjestystä kaaoksenkin keskellä, ne auttavat sopeutumaan uuteen. (Matilainen 2008.)

5.3 Yhteisöllisyys

Yhteisökasvatuksen puolestapuhuja Kalevi Kaipio, listaa kirjassaan ”Kasvattava yhteisö” yhteisökasvatuksen periaatteita, jotka ovat varsin toimivia vielä tämän päivän kasvattavassa perhekoti-yhteisössä. Nämä periaatteet valikoituivat työyhteisön laatutyöskentelyn aikana ohjaamaan työskentelyä myös tarkasteltavana olevassa perhekodeissa. Yksi on tavoitteisuuden periaate, joka tarkoittaa sitä, että yksilön ja yhteisön jatkuvasti muuttuessa, myös tavoitteet muuttuvat. Perhekodeissa tavoitteena on nuoren kasvaminen aikuiseksi niin, että hän pystyy huolehtimaan oman arkensa sujuvuudesta mahdollisimman itsenäisesti. Nuoret tulevat perhekotiin hyvinkin erilaisista lähtökohdista, joten

välitavoitteiden asettaminen ja keinot niiden saavuttamiseksi vaihtelevat nuoresta riippuen. (Kaipio 1999, 48-53.)

Tasa-arvoisuus ja yhteisöllisyys kuuluvat luonnollisesti yhteisökasvatuksen periaatteisiin. Perhekoti sinällään on jo yhteisö, jossa pyritään kaikkien jäsenten, sekä kasvattajien että kasvatettavien, keskinäiseen tasa-arvoisuuteen. Terveen järjen periaate tuntuu monesti juuri kasvatustehtävissä työskentelevillä olevan hukassa. Perhekodissa se tarkoittaa sitä, että luotetaan omiin arkipäivän kokemuksiin ja otetaan niistä opiksi siten, että ne ohjaavat toimintaa järkevään suuntaan. Luotetaan siihen, että yhteisö pystyy ratkaisemaan itse ongelmansa. Yleisesti ottaen uskotaan siihen, että on olemassa luonnollinen terve järki ja moraalit, jotka ohjaavat yleensä ihmisten välistä vuorovaikutusta. Itsestään selvyiksi ei tarvitse perustella. (Kaipio 1999, 48-53.)

Avoimuuden ja rehellisyyden periaate on tärkeä kaikissa kohtaamisissa. Varsinkin kasvatustehtävissä ja nuorten kanssa toimittaessa aitous on avain luottamuksen syntyyn. Kaipio peräänkuuluttaa myös ehdotonta oikeudenmukaisuutta sekä fyysistä ja psyykkistä koskemattomuutta, nämä ovat välttämättömiä myös perhekodin kaltaisessa kasvattavassa yhteisössä. Myös lastensuojelulaki edellyttää toimimaan näiden periaatteiden mukaisesti. Luottamuksen periaate tarkoittaa, että jokainen on luotettava taustoistaan ja historiastaan huolimatta, jokaisella on mahdollisuus näyttää olevansa luottamuksen arvoinen. Perhekotityöskentely alkaa perusajatukselta, että jokainen nuori on aikuisen luottamuksen arvoinen, haluaa omaa parastaan ja tahtoo työskennellä yhdessä aikuisten kanssa tämän parhaan saavuttamiseksi. (Kaipio 1999, 48-53.)

Kasvatuksen nimissä on kehitelty paljon erilaisia menetelmiä ja korostettu menetelmällistä osaamista. Nuorten kanssa työskennellessä kuitenkin on huomattu, että pahimmillaan menetelmät alkavat elää omaa elämäänsä eivätkä vastaa nuorten elämästä nouseviin tarpeisiin. Menetelmällisen osaamisen sijaan peräänkuulutetaan arkisia asioita, kuten aikaa, turvallista aikuissuhdetta ja aitoa välittämistä. (Vehviläinen & Paju 2001, 205-220.)

Perhekodissa kasvattajat ja kasvatettavat vaikuttavat tasa-arvoisina toiminnan arvoihin, normeihin ja päämääriin. Yhteisö on varsin suvaitsevainen uusia jäseniään kohtaan, sekä nuoret että aikuiset ovat kärsivällisiä ja ymmärtäväisiä uuden asukkaan kanssa. Hänen erilaisuuttaan siedetään ja hänelle annetaan aikaa sopeutua yhteisöön. On opittu näkemään, että jokainen sopeutuu ajallaan ja jokainen muokkaa yhteisöä tavallaan. Joskin kasvatettavat odottavat, että tullessaan uutena työympäristöönsä kasvattaja olisi valmiimpi, aikuisempi kuin kasvatettavat. Aikuiselle annettu sopeutumisaika on lyhyempi ja armottomampi asemansa vuoksi.

Yksilöiden erilaisuus ja muuttuvat yhteiskunnalliset vaatimukset ja odotukset jäseniään kohtaan asettavat perhekotiyhteisön toiminnalle omat tavoitteensa. Perhekodin tulevaisuutta kasvattavana yhteisönä tulee suunnitella pitkäjänteisesti. Toimintaympäristöä ja toimintoja arvioidaan arjen toimivuuden kannalta koko ajan, tavoitteena hallittu muutos. Toimintaympäristön muuttuessa myös yksilöt muuttuvat. Yhteisen toiminnan myötä tapahtunut positiivinen muutos käyttäytymisessä on Kaipion mukaan niin vahva, että se muuttaa yksilön toimintatapoja, asennetta ja arvoja pysyvästi. (Kaipio 1999,92).

Perhekodissa kenenkään ei tarvitse alistua vastoin tahtoaan käskyihin, jotka esitetään itsestäänselvyyksinä, vaan kasvatettavia ohjataan itsenäiseen toimintaan ja heidän toimintakykyynsä luotetaan. Lähtökohtaisesti nuori on luotettava ja aktiivisesti haluaa omaa parastaan. Luotetaan siihen, että hän kykenee huolehtimaan vastuullisesti itsestään. Vuosien saatossa on huomattu, että nuori pystyy selviytymään yhä haastavammista ja vaikeimmista tilanteista, jos vain kasvattajien luottamus ja usko häneen säilyy. Tasa-arvokasvatus lähtee siitä, että nuorta kohdellaan tasavertaisena muiden nuorten kanssa. Se ohjaa nuorta tasavertaiseen aikuisuuteen antamalla mallin yhdessä päättämisestä ja yhteisen vastuun kantamisesta. (Kaipio 1999, 198.)

Kulttuurisen erilaisuuden kohtaaminen merkitsee haastetta arkielämän yhteisöllisyydelle myös perhekodissa. Perhekotiyhteisön turvallisuus perustuu huolenpitoon ja kunnioittamiseen, yhteinen kieli mahdollistaa yhteisymmärryksen ja kiintymyksen syntymisen. Toimintasäännöt muuttuvat ajan kanssa annetuista sisäistetyiksi, ne alkavat ohjalla yhteisön toimivuutta

sisäistettyinä tapoina ja sanattomina sopimuksina. Samalla ne määrittävät poikkeavuuden rajat; kuinka pitkälle on lupa mennä. Yhdessä opetellaan normaalina, suotavana, sallittuna ja toivottavana pidetyn käyttäytymisen rajat. Eletty nuoruus perhekotiyhteisössä antaa parhaimmillaan turvallisia rakennuspuita aikuisuuteen. (Aphonen 2001, 108-122.)

Nuoruuden kasvukipuihin kuuluvat vieraantumisen ja eksyksissä olon kokemukset. Lapsena muodostunut identiteetti muuttuu häilyväksi, kun haetaan omaa paikkaa yhteiskunnassa. Eksyminen uhkaa, jos elämältä katoavat kiinnostuskohdat. Identiteetin rakentuminen alkaa kotiutumisen jälkeen, joka on löytynyt huostaanoton jälkeen. Nuoruus muutenkin merkitsee irtautumista lapsuuden sidoksista ja ihmisen kasvua aikuisuuteen omana itsenään. Huostaan otetuilla tämä on vielä korostuneempaa kuin niillä nuorilla, joilla on mahdollisuus kasvaa oman biologisen perheensä parissa. Siksi sosiaalisuuden toteuttaminen perhekotiyhteisössä on identiteetin koostamisessa olennaista. (Aphonen 2001, 108-122.)

Suvaitsevaisuuden ja erilaisuuden hyväksymisen edellytys on vahvasti kehittynyt identiteetti. Oman identiteetin löytämisessä on tärkeää, että laaditaan kertomuksia ”joksikin tulemisesta”. Perhekodin aikuisilla on tärkeä tehtävä rohkaista näihin kertomuksiin juuri houkuttelevan aikuisuuden näkökulmasta. Kirjassa ”Vallattomat marginaalit” kysellään paremman maailman perään: ”Miten olisi mahdollista tehdä maailmasta parempia paikka elää? Muuta ei tarvita kuin että mahdollisimman moni tekee kodin unelman todeksi, arjen elämäkäytännönä ja jokapäiväisenä asiana!” (Aphonen 2001, 108-122.)

5.4 Syrjäytyneisyyden ehkäisy, osallisuuden vahvistaminen

Yhteiskunnallisesti syrjäytyminen nähdään lähes poikkeuksetta negatiivisena asiana. Syrjäytyminen syntyy suhteessa muihin ihmisiin, yhteiskuntaan ja instituutioihin. Yksilötasolla syrjäytyneellä henkilöllä on sosiaalisia ongelmia, niiden kasaantumista ja mahdollisesti moniongelmaisuuksia tai huono-osaisuutta. Siihen liittyy myös köyhyyttä, eristäytymistä ja kyvyttömyyden tunnetta. (Paju &

Vehviläinen 2001.) Tarkastelun kohteena olevassa perhekodissa työyhteisö näkee tärkeänä, että lastensuojelun piiriin kuuluvan nuoren syrjäytymistä ehkäistään, osallisuutta ja itsenäistymistä tuetaan jälkihuoltona. Lastensuojelun nuoren katsotaan olevan jälkihuollon piiriin kuuluva heti täysi-ikäisyyden saavutettuaan.

Valmentautuminen itsenäiseen elämään aloitetaan perhekodissa jo ennen omilleen siirtymistä. Tavoitteena on omatoimisuuden lisääminen arkisiin asioihin, itsensä hoitamiseen ja omista asioista huolehtimiseen. Psykososiaalinen tuki on nuoren ja työntekijän välistä keskustelua, neuvontaa ja ohjausta. Tukimuotona on myös mahdollisuus tukihenkilöön tai tukiperheeseen sekä verkostokartoitus ja vertaistukiryhmät. (Laine, Hyväri, Vuokila-Olkkonen 2010, 72.) Asumisharjoittelu perhekodin välittömässä yhteydessä on turvallinen tapa päästä kokeilemaan itsenäisyyttä. Näin voidaan pikkuhiljaa totutella yksinoloon ja asumiseen. Tuetusti harjoitellaan raha-asioden hoitoa, ruokaostoksien tekoa, ruuanlaittoa ja kodinhoitoa.

Koulutus ja työelämään sijoittuminen on tärkeä asia itsenäistymiselle. Nuoren toiveet omasta tulevasta ammatista on keskeisessä asemassa. Tukihenkilön tehtävänä on nuoren kanssa kartoittaa nuoren valmiuksia ja suunnitella keinot, mitä mahdollisuuksia ja voimavaroja löydetään unelmien toteuttamiseen. Vapaa-ajan käyttö voi monella nuorella olla tuhoisaa, jos harrastuksiin ei ole mahdollisuutta. Harrastukset ovat oiva keino saada myös onnistumisen kokemuksia sekä luoda uusia sosiaalisia verkostoja. Harrastuksilla on myönteinen vaikutus oman elämän hallintaan. (Laine ym. 2010, 72.)

Viime vuosien nuorisobarometriin mukaan nuorten arvostus sosiaalista elämää kohtaan on noussut. Rakkaus, ihmissuhteet, perhe ja ystävien kanssa vietetty aika ovat tärkeimpien asioiden luettelossa. Elämäntapa-arvioissa konservatiivisuus on korostunut. Raha ja varallisuus ovat saaneet vain välinearvon aseman, vaikka niiden yhteys oman elämän hallintaan onkin tunnustettu. Nuoret haluavat hallita itse omaa elämäänsä. He eivät suostu olemaan olosuhteiden heiteltävissä. Mitä todennäköisempää oman elämän hallinta, osallisuus, on, sitä optimistisemmin tulevaisuuteen suhtaudutaan. (Siltala 2013, 194-198.)

Lastensuojelun asiakkaana oleva nuori on oikeutettu jälkihuoltoon, jos hän sitä itse toivoo. Yleisin syy jälkihuoltoon hakeutumiseen on opintojen jatkaminen. Useat nuoret tarvitsevat myös henkistä tukea ja harjoittelua itsenäistä elämää varten. Nuoret itse pitävät tärkeänä sitä, että jo sijaishuollon aikana voidaan harjoitella sellaisia selviytymiskeinoja, jotka auttavat jaksamaan ja tukevat itsenäistymistä. Jälkihuoltoon valmistautuminen tulisi aloittaa hyvissä ajoin ennen itsenäiseen elämään siirtymistä. Nuorten joukosta on noussut ehdotus, että jälkihuollossa yhdeksi tavoitteeksi tulisi kirjata pysyvät sosiaaliset suhteet, jotka jatkuisivat jälkihuollon päättymisen jälkeenkin. (Vario ym. 2012, 36-37.)

Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista ja lastensuojelulain mukaan sosiaalitoimen tulee järjestää jälkihuoltoa. Käytännössä jokaiselle nuorelle on tehtävä kirjallinen suunnitelma jälkihuollosta, johon kirjataan ylös jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet, mitkä ovat yhdessä nuoren kanssa pohdittu. Laki velvoittaa tukemaan nuorta sekä hänen vanhempiaan, huoltajiaan ja hoitajaansa. Jälkihuolto sijoittuu ajanjaksoon, jolloin nuoren roolit muuttuvat ja nuoren elämässä on monia merkittäviä siirtymiä. Nuoresta tulee täysivaltainen kansalainen, joka voi suunnitella ja toteuttaa elämänsä omien toiveidensa ja resurssiensa mukaan. Jälkihuolto on määriteltävä nuorelle ymmärrettävällä kielellä ja selvitettävä, että se on muutakin kuin taloudellista tukea. Selkeän tiedon saaminen tukitoiminnasta auttaa nuorta sitoutumaan jälkihuoltoon. (Laaksonen 2004, 260-263; Laaksonen 2004, 12-25.)

Tärkeintä nuoren kanssa työskentelyssä on luottamuksen synnyttäminen. Nuori huomaa olevansa arvokas ja tärkeä jollekin, kun hänelle annetaan aikaa ja hänen kanssaan keskustellaan. Tunne siitä, että hän on aikuisen mielessä historioineen, nykyisyyksineen ja tulevaisuuden suunnitelmineen, saa nuoren huomaamaan, että hänestä ollaan kiinnostuneita. Aikuissuhteen yhtenä tehtävänä on ylläpitää toivoa ja samalla se on harjoituspaikka omien tunteiden kestämiseen, ymmärtämiseen ja ilmaisemiseen. (Laaksonen 2004, 25-27.)

Nuoret ovat esittäneet, että myös heidän unelmilleen tulisi löytyä tilaa työskenneltäessä niin sijaishuoltopaikassa kuin jälkihuollossakin. Tulisi olla tilaa unelmoida ja mahdollisuuksia saavuttaa näitä unelmia. Nuorten mukaan unelmat luovat toivoa myös vaikeissa olosuhteissa, ne auttavat katsomaan

eteenpäin. Aikuisten tehtävä on tehdä tilaa unelmoinnille ja valaa uskoa nuoren itseensä. (Vario ym. 2012, 47.)

5.5 Työnohjaus

Muuttuva sosiaalityö vaatii muutoksen syiden ymmärtämistä ja työn kokonaisuuden hahmottamista. Se vaatii uskallusta ristiriitojen kohtaamiseen, halua niiden ymmärtämiseen ja mahdollisuutta niiden analysointiin. Lastensuojelun asiakkaina olevien nuorten toivomus sijaishuollon laadun parantamiseksi on, että sijaishuollossa työskentelevät aikuiset huolehtisivat oman ammattitaitonsa ylläpitämisestä, omasta jaksamisestaan ja työnohjauksesta. (Vario ym. 2012, 21.)

Laadunhallinnan edellytys on työn tekemisen itsearviointi. Puutteita on vaikea nähdä omassa työssään. Työn suorittajana on liian lähellä sitä, jotta pystyisi näkemään kehittämisen kohteita. Myös työn tiivistäisyys asettaa omat haasteensa työnkehittämislle. Aikaa työn arvioimiselle ei löydy itsestään, vaan se on erikseen varattava. Koko perhekodein laadunhallinnan kannalta on tärkeää, että jokainen työntekijä ymmärtää oman työpanoksensa merkityksen kokonaislaatuun. (Haverinen, Holma, Lempinen, Outinen 1999, 48.)

Tässä opinnäytetyössä kuvatussa perhekodeissa työnohjaus liittyy olennaisena osana perhekotityöhön. Työyhteisön laatutyöskentelyn yhteydessä työnohjaus valikoitui yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä, joilla perhekotityöskentelyn laatua voidaan valvoa. Työnohjaus edellyttää kykyä ja halua kehittää ammattitaitoaan, se mahdollistaa refleksiivisen asiantuntijuuden ja ammatinhallinnan kehittymisen. Tavoitteena on ymmärtää omaa toimintaa ja sen muuttamista muuttuvassa kontekstissa. Työnohjauksessa edetään kohti laadukkaampaa työtettä. Työnohjaus tarjoaa mahdollisuuden työn kehittämislle.

Tietoinen ammatillinen joustavuus ja luovuus ovat työnohjauksen tärkeimpiä tavoitteita. Työnohjaus johdattelee prosessiin, joka on oppimista ja toiminnan välineiden kehittämistä kuhunkin työtilanteeseen sopivaksi. Prosessin myötä ymmärrys itsestä sosiaalisena toimijana syvenee. Se antaa välineitä itsensä

johtamiseen, auttaa asettamaan selkeät tavoitteet ja määrittämään toimet, joilla tavoitteisiin pääsee. Itsensä johtamisen tärkeys näkyy kyvyssä reflektoida uusien toimintamallien hyötyä toiminnan kokonaisuuden kannalta, huomioiden samalla taustalla olevat uskomukset ja arvot. (Keskinen 2008.)

Oman refleksiivisen asiantuntijuuden ja relevantin palautteen myötä hahmottuvat kehittymisen tarpeet, ne aukot asiantuntijuudessa, joihin tulee kiinnittää huomiota. Itsensä johtamisen taito hyödyntää myös muiden johtamista. Haasteena ammatilliselle kasvulle on myös omien tietojen päivittäminen jatkuvan kouluttautumisen avulla. Myös perhekotityöskentelyssä ammatillisen kasvun haasteita on kyky kriittisesti tarkastella omaa tekemistään, kyky ottaa sekä myönteistä että kielteistä palautetta vastaan ja kyky kehittää palautteen pohjalta työtöitä suuntaan, joka parantaa työn laatua. Haasteisiin kuuluu myös uuden tiedon opiskelu ja omaksuminen sekä kyky käyttää oppimaansa hyväkseen työn laadun parantamiseksi. (Keskinen 2008.)

Muuttuva sosiaalityö edellyttää yhä enenevässä määrin moniammatillista toimijuutta ja osaamista. Työssään on opittava toimimaan osana moniammatillista työryhmää, tuomaan esiin oma osaamisensa ja hyödyntämään muiden osaamista, rakentamaan yhdessä asiakkaan tarpeisiin parhaiten vastaava palvelukokonaisuus. Moniammatillisesta näkökulmasta tarkasteltuna työnohjauksen merkitys perhekotityössä on sen opetuksellisessa funktiossa. Ryhmätyönohjauksessa hahmottuu ammattialan kokonaisuus ja oma työnkuva osana tätä kokonaisuutta selkiytyy. Työnohjauksen myötä mahdollistuu sellaisten tietojen ja menetelmien välittyminen, jotka ovat välttämättömiä hyvän asiakaspalvelun toteuttamiseksi. Myös teoreettiset näkökohdat muokkautuvat ja hioutuvat, mikä kehittää koko ammattialaa. (Keskinen 2008.)

Keskisen (2008, 207) mukaan työnohjauksen vaikuttavuutta voidaan arvioida työyhteisön keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteistyötaitojen ja ongelmanratkaisukykyjen kautta. Yksilötasolla työntekijän työvalmiudet ja -motivaatio lisääntyvät, ammatti-identiteetti ja minäkäsitys vahvistuvat, työhallinnan tunne paranee ja työn stressivaikutukset vähenee. Tämä kaikki

edistää mielenterveyttä ja työkykyä. ”Hyvin voivan työyhteisön voidaan sanoa voimaannuttavan yksilöitä tai ainakin pitävän prosessin käynnissä yksilötasolla”.

6 SOSIAALINEN VAIKUTTAVUUS

Sosiaalisen vaikuttavuuden haaste on yhteiskunnassamme annettu myös lastensuojelulle. Tässä luvussa tarkastelen lastensuojelun sijaishuollon ja erityisesti perhekodin asemaa hieman laajemmin sosiaalipoliittisista näkökulmista käsin.

Sosiaali- ja terveysalan poliittinen toimintaympäristö on ollut pitkään yhteiskunnallisen rakennemuutoksen keskiössä. Alati muuttuva yhteiskunta ei ole kyennyt vastaamaan muutoksen mukanaan tuomiin sosiaali- ja terveysalan haasteisiin. Alalle ei pystytä luomaan riittävän nopeasti riittävää määrää opiskelupaikkoja, ei ehditä kouluttautumaan sitä mukaa, kun tarve vaatisi. Ei myöskään ehditä luomaan riittävää määrää työpaikkoja tai sosiaalialan yrittäjyyttä tukevia rakenteita. Yhteiskunnallisessa päätöksenteossa on tultu jälkijunassa haasteisiin nähden.

Sosiaalipolitiikan perusajatus on, että hyvinvointia tukevat palvelut ovat yhteiskunnan vastuulla. Hyvinvointia tukevien palvelujen saanti perustuu ihmisoikeuteen. Ihmisten tasa-arvoisuutta hyvinvoinnin suhteen lisätään tuomalla palvelut kaikkien ulottuville. Siksi sosiaali- ja terveystalouden tuotannossa yhteiskunnan taholta tehtävät korjaustoimet ovat välttämättömiä. Sosiaalipalveluissa markkinamekanismi ei toimi kuten tehokkaiden markkinoiden ehdot edellyttävät. Ilman yhteiskunnan puuttumista palvelujen tuotantoon, se ei kehittyisi vastamaan palvelujen tarvetta. (Pusa, Piirainen, Kettunen 2005, 17-34.)

Hyvinvointipalvelujen säilyttämiseen riittää poliittista tahtoa, mutta useat ovat valmiit vapauttamaan valtion ja kunnat niiden tuottamisen vastuusta. Talous- ja sosiaalipolitiikan välillä on arvoristiriita. Talouspolitiikassa sovelletaan yksilön vastuuta korostavaa ajatusmallia, kun taas sosiaalipolitiikassa korostetaan

yhteiskunnan vastuuta. Palvelujen tuottajan näkökulmasta poliittista toimintaympäristöä määrittävät pitkälti taloudelliset arvot. (Mäkelä 2013, 35.)

Yhteiskunnallisten vaikutusten selvittämiseksi on oltava tietoinen kaikista sosiaalipalveluiden toiminnan tuotoksista, kustannuksista ja vaikutuksista. Vaikeutensa arvioimiselle aiheuttaa aika, sillä sosiaalipoliittisten toimenpiteiden hyödyt konkretisoituvat ajan kuluessa. (Pusa ym. 2005, 36.)

Monissa Euroopan maissa sosiaali- ja terveysalan palvelut ostetaan yrityksiltä, jotka käyttävät tekemänsä voiton toimintansa kehittämiseen ja kohtuuhintaisten palveluiden säilyttämiseen. Suomessa yhteiskunnallinen yrittäjyys ei vielä ole saavuttanut vastaavaa suosiota. Tällä sosiaali- ja terveysalan yritystoiminnan markkinoita heilutellaan poliittisilla päätöksillä. Vallitsevan politiikan vaihtuminen vaalien jälkeen saattaa muuttaa markkinatilannetta ratkaisevasti. Jos aikaisemmin jollakin toimialalla on palvelut ostettu ulkopuolisilta tuottajilta, kunta saattaakin lisätä omaa palvelutuotantoaan juuri tällä toimialalla, mikä vaikuttaa oleellisesti markkinatilanteeseen. Hyvinvointipalvelujen tuottajan näkökulmasta kunnallinen päätöksenteko on vaikeasti ennakoitavaa. On vaikea arvioida, mikä on päättäjien ymmärrys siitä, mistä he päättävät, aina kilpailuttamisasiakirjoista palvelujen tuottamis- tai ulkoistamispäätöksiin. (Mäkelä 2013, 27-33.)

Yksityiset palvelut kuitenkin täydentävät julkisen sektorin tuottamia palveluita, joskin julkisen vallan tukemina ja kontrolloimina. Siten yritysten toimintaedellytykset ovat rajalliset, niillä ei ole itsenäistä roolia, vaan ne toimivat yhteiskunnan valtuuttamina. Perhehoitoa tuottavalla yrityksellä sen palvelusta saamat tulot perustuvat siten julkiselta sektorilta ja yhteisöiltä saatuihin maksuihin. Näillä maksuilla yrityksen on kyettävä kattamaan kustannuksensa ja investointinsa sekä tuottamaan mahdollinen voitto. Myös riskit tulisi hinnoitella palveluihin tehokkaan talouspolitiikan periaatteiden mukaisesti. Budjettiylitykset ovat mahdollisia kunnallisessa palveluntuotannossa, pienyrityksille ne ovat kohtalokkaita. (Pusa ym. 2005, 45-61.)

Lastensuojelun sijaishuollossa tilaaja-tuottaja-mallin toimintaedellytykset ovat näennäisiä. Kilpailutuksessa sovitaan toiminnan edellytyksistä, palvelun laatuksista ja hinnasta. Sosiaalitoimi ostaa palvelun siltä yksityiseltä tuottajalta, joka täyttää kilpailutuksen ehdot. Lastensuojelun asiakkaan edun

kannalta toiminnan tulisi kuitenkin olla jatkuvaa, vain sopimusteknisistä syistä ei sijaishuoltopaikkaa saa muuttaa. Kilpailutuksen avulla toteutetun lastensuojelun sijaishuoltoon sisältyy nykyajan köyhäinhoidollisen lastensuojelun riski. Lapsia ei saisi antaa hoitoon sille, joka tekee sen halvimmalla välittämättä laadusta. Tällaisten tilanteiden välttämiseksi on kiinnitettävä erityistä huomiota palvelujen laatukriteereihin ja toimivan valvonnan järjestämiseen. (Pusa ym. 2005, 61-84.) Toivottavaa on, että hankintalain kokonaisuudistus tuo tullessaan muutoksen myös näihin epäkohtiin. Uudistuksen tarkoituksena on hankintamenettelyjen yksinkertaistaminen, erilaisten laatutekijöiden huomioiminen ja pk-yritysten kilpailutukseen osallistumismahdollisuuksien parantaminen. (TEM/2221/00.04.2013.)

Sosiaalityössä keskeinen tavoite on vaikuttavuus. Ongelmalliseen tilanteeseen haetaan ratkaisua eri interventioiden kautta. Vaikuttavuutta voidaan tarkastella yhteiskunnallisella tasolla, palvelujärjestelmään kuuluvan organisaation tasolla tai asiakkaana olevan yksilön tasolla. Vaikuttavuuden tarkastelu voi siten kohdentua toiminnan taloudellisuuteen, tuottavuuteen ja laatuun tai yksilön kokemuksiin, tyytyväisyyteen ja onnellisuuteen. Sosiaalityön vaikuttavuutta voi olla hankala mitata, siksi usein onkin hyödyllisempää kuvata vaikutuksia. Tarkastelussa tulee huomioida useampia osatekijöitä, kuten palveluprosessit toimintaympäristöineen, olosuhteet ja yhteisölliset tekijät. Myös asiakkaan oma subjektiivinen kokemus auttamisen vaikuttavuudesta hänen elämänsä kokonaisuuteen tulee sisältyä sosiaalityön vaikuttavuuden arviointiin. (Pohjola 2012, 9-15.)

Jos haluamme varmistua siitä, että perhekotityön laatu pysyy tasaisena, viranomaisvalvonnan rinnalle tulee rakentaa toimiva asiakaspalauttejärjestelmä. Sosiaali- ja terveysalalla asiakaspalautteen hyödyntäminen laadunkehittämisen välineenä on vasta alussa. Jokaisen asiakkaan mielipide tulisi saada luotettavasti esille. Palautetta tulee tarkastella työn sisällön ja tulosten kautta. Perhekotityöskentelyn näkökulmasta asiakkuuksia on useita. Lastensuojelulaki nostaa kuitenkin tärkeimmäksi asiakkaaksi itse lapsen. Sijaishuollon tärkein tehtävä on lapsen edun toteuttaminen. (Lastensuojelulaki 2007.) Laatutyöskentelyn kannalta haastavinta on perhekodissa asuvan nuoren elämän laadun arviointi. Samalla, kun huolehditaan perustarpeista, on

vastattava myös erityistarpeisiin siten, että nuori voi kehittyä ikätasonsa mukaisesti.

Työn laadun kannalta pitää pystyä arvioimaan, ovatko sijaishuollolle asetetut tavoitteet saavutettu, onko nuori saavuttanut ne taidot ja valmiudet, joita hän tarvitsee aikuistumista ja itsenäistymistä varten. Pystyykö hän elämään hyvää elämää ja mitä hyvä elämä kunkin nuoren kohdalla tarkoittaa? Laatu arvioitaessa tulee määritellä, mitä hyvä hoito ja kasvatusta juuri meidän nuortemme kohdalla tarkoittaa. Sijoitetun nuoren perustarpeet ovat samat kuin kenellä tahansa, rakkauden, hyväksynnän, rajojen ja välittämisen tarpeet. Erityistarpeita kartoitetaan yhdessä perhekodin yhteistyötahojen kanssa. Perhekotityöskentelyä tulisi arvioida jo ennen sijoitusta, sen aikana sekä sen päättyessä, mahdollisuuksien mukaan vielä jonkun ajan kuluttua sen päättymisen jälkeenkin. Arviota tehdään työyhteisön sisällä sekä työyhteisön ja asiakaan välillä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota työn edellytyksiin, itse työprosessiin sekä sen tuloksiin ja vaikuttavuuteen. (Mikkola 1999, 8-19.)

7 LAATUKANSION KEHITYSPROSESSI

Tavoite laadukkaalle perhekotityöskentelylle asetettiin samalla, kun yritys, Vehkatupa Oy, perustettiin kesäkuussa 2010. Perhekodin työyhteisöön ovat alusta asti kuuluneet perhekotivanhempien lisäksi kaksi muuta aikuista, jotka ovat lomittaneet perhekotivanhempia vapaiden aikana. Lisäksi tuntityöntekijänä on ollut perhekotivanhempien biologinen, nyt jo aikuinen tytär, joka on kasvanut perhekoti-yhteisössä lapsesta saakka. Työyhteisössä oli jo edellisen yrittäjän toimesta vakiintunut käytäntö ryhmätyönohjauksista. Niitä jatkettiin säännöllisesti kerran kuussa ja kaikki työntekijät ovat olleet velvoitettuja osallistumaan niihin, myös oppisopimusopiskelija ja työharjoittelijat. Työnohjauksessa on tarkentunut koko perhekodin toimenkuva sekä jokaisen työntekijän osuus tässä kokonaisuudessa. Työprosessin kulkua on analysoitu ja mietitty toimintaa ohjaavia arvoja ja periaatteita. Myös yksilötyönohjaukseen on mahdollisuus ja jokaista kannustetaan hyödyntämään sen mukanaan tuomia mahdollisuuksia.

Vehkatupa liittyi Ammatillisten Perhekotien Liittoon (APKL) heti perustamisensa jälkeen. Laatutyöskentelyssä on ollut apuna APKL:n työkirja ammatillisen perhekodin laadunhallintaan ja liiton perhekodeista paikallisesti muodostettu laatupiiri sekä näiden perhekotien jo valmiit laatukäsikirjat. Myös APKL on tarjonnut ajankohtaista koulutusta laadukkaaseen perhekotityöskentelyyn liittyen. Hyvä esimerkki on ”Yhteistä arvopohjaa etsimässä” – tapahtuma, johon perhekotivanhemmat osallistuivat. Tilaisuudessa oli mahdollisuus tavata toisia perhekotiyrittäjiä ja vaihtaa kuulumisia ja kokemuksia heidän kanssaan. Myös luentojen aiheet kiinnittivät huomiota laadukkaaseen perhekotityöskentelyyn. Jukka Mäkelä puhui ihmisyyden arvosta, lapsen edusta ja yhteistoiminnallisesta vanhemmuudesta. Lastensuojelun keskusliiton toiminnanjohtaja Seppo Sauro osoitti perhekotien paikan osana suomalaisen yhteiskunnan hoitovastuun ketjussa. Jo eläkkeelle jäänyt lääninhallituksen tarkastaja Kristiina Hehku kiteytti perhekodin toiminnan perustana olevat arvot kolmeen perustekijään, jotka ovat usko, toivo ja rakkaus. Hän kysyi, mitä on konkreettinen rakkaus ja vastasi siihen itse; se on perhekoti. Tilaisuus antoi paljon ajattelemisen aihetta ja sen herättämistä kysymyksistä keskusteltiin myös työryhmässä.

Kaikki edellä mainittu on vaikuttanut laatukriteerien muokkaamiseen ja perhekodin laatukäsikirjan syntyyn. Lisäksi sen sisältöön ovat vaikuttaneet Valviran säännöllisesti lähettämät uutiskirjeet, joissa tarkennetaan hoitoon liittyviä yksityiskohtia. Ohjeita annetaan esimerkiksi lääkehoitoon tai rajoitustoimiin liittyen. Sosiaali- ja terveysministeriöltä tuli vuonna 2013 ”Lastensuojelun laatusuositus” - esitys, joka on ollut ohjaamassa laatukäsikirjan laatimista.

Perhekodin työskentelyä ohjaavat yhteisökasvatuksen periaatteet. Tavoitteisuuden periaatteen mukaan määritellään ne välitavoitteet ja keinot, joiden avulla nuoren on mahdollista kasvaa aikuiseksi niin, että hän pystyy huolehtimaan oman arkinsa sujuvuudesta mahdollisimman itsenäisesti. Tasa-arvoisuuden ja yhteisöllisyyden periaate ohjaa pyrkimystä keskinäiseen tasa-arvoisuuteen. Terveen järjen periaate perhekodissa tarkoittaa sitä, että luotetaan arkipäivän kokemuksiin niin, että ne ohjaavat toimintaa järkevään suuntaan. Avoimuuden ja rehellisyyden periaate on avain luottamuksen syntyyn. Ehdoton oikeudenmukaisuus sekä fyysinen ja psyykinen koskemattomuus ovat välttämättömiä perhekodin kaltaisessa kasvattavassa yhteisössä. Luottamuksen periaatteen mukaan perhekotityöskentely alkaa perusajatuksesta, että jokainen nuori on aikuisen luottamuksen arvoinen, haluaa omaa parastaan ja tahtoo työskennellä yhdessä aikuisten kanssa tämän parhaan saavuttamiseksi. (Kaipio 1999, 48-53.)

Perhekotityöskentelyn laadusta puhuttaessa kuitenkin ehkä suurin merkitys on ollut jokaisen työntekijän kouluttautumisella. Työkulttuuria kehitetään oppivan organisaation periaatteiden mukaisesti. Jokaisella on alalle vaadittava peruskoulutus ja työkokemusta. Periaatteena on, että jokainen voi valita itselleen mieluisaa koulutusta kaikesta tarjolla olevasta, kunhan se hyödyttää myös työyhteisöä, työskentelyä perhekodissa ja sitä kautta myös perhekodissa asuvia nuoria. Perhekodin isä kouluttautui neuropsykiatriseksi valmentajaksi. Koulutuksesta on ollut erityistä hyötyä niille perhekodin nuorille, joilla on todettu adhd tai muita keskittymisvaikeuksia. Toisetkin työntekijät saivat arvokasta tietoa, kuinka kannustaa nuoria ohjaamaan omaa toimintaansa niin, että arki olisi sujuvampaa. Yksi työntekijöistä osallistuu parhaillaan koulutukseen, joka on suunnattu lastensuojelutyötä tekeville. Koulutuksessa käydään osa-alueittain

läpi teemoja, jotka liittyvät lastensuojeluun, kuten esimerkiksi lainsäädäntöä. Tuntityöntekijänä työskentelevä, perhekotivanhempien biologinen tytär opiskelee parhaillaan nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaksi. Oppisopimusopiskelija, joka opiskeli perhekodissa nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajaksi, valmistui vuoden vaihteessa ja parhaillaan opiskelijoita edustaa työharjoittelussa oleva lähihoitajaopiskelija.

Opiskelevat työntekijät hyödyttävät perhekotiyhteisöä myös tehtyjen tehtävien muodossa. Tehtävät rajaavat aihealueittain kohteen, johon kulloinkin keskitytään. Vaikka opiskelu on henkilökohtaista, tehtäviä pohditaan työyhteisössä ja tarkasteltava tai kehitettävä kohde pyritään löytämään perhekodin toiminnan sisältä. Näin saadaan toiminnasta arvokasta tietoa, jonka avulla pystytään kehittämään perhekotityöskentelyä entistä parempaan suuntaan.

Laatukäsikirjan ulkopuolelle on käsikirjan prosessoinnin yhteydessä syntynyt laadukasta perhekotityöskentelyä tukevaa materiaalia, kuten nuorille suunnattu ja osittain nuorten kanssa yhdessä laadittu ohjeistus perhekodin käytänteistä. Tarkoitus on toteuttaa siitä opiskelijatyönä painettu versio, jota voi jakaa perhekotiin muuttaville, uusille asiakasnuorille.

Laatujärjestelmän osa-alueita ovat johtaminen, suunnittelu, ohjauksen ja seurannan keinot, rakenteet, menettelytavat ja voimavarat. Teoriassa laatumenetelmät jaotellaan rakenteiden, prosessin ja tulosten mukaan. (Mikkola 1999, 8-10.) Perhekodin laatutyöskentelyssä fokusoitui itse prosessi, kuinka palveluprosessi perhekodissa sujuu ja minkälaista osaamista se vaatii. Perhekodissa hoito- ja kasvatustyöskentelyä lähdettiin tutkimaan tarkastelemalla perhekotityön eettisiä periaatteita ja määrittelemällä ne arvot ja arvostukset, joihin työskentely perustuu. Tämän pohjalta määriteltiin yhdessä ihmiskäsitys ja käsitys hyvästä elämästä sekä ne kasvatuseriaatteet, joilla tähän pysytään. Hoitotyö muokkautuu yksilökeskeisemmäksi jokaisen nuoren oman elämänsä toiveiden ja tavoitteiden mukaan. Perhekotityöskentelyn vaikuttavuuden arvioinnissa on kyse siitä, että voidaan osoittaa valittujen työmenetelmien ja työskentelytapojen tuottaneen tavoitteena olevia tuloksia kunkin nuoren kohdalla yksilöllisesti. (Kemppainen & Ojaniemi 2012, 46.)

Työn laadun kehittäminen alkaa hoito- ja kasvatustöiden jäsentämisestä kuvaamisen ja dokumentoinnin avulla. Tavoitteiden toteutumisen arvioimiseksi käytössä on hoito- ja kasvatussuunnitelma sekä asiakassuunnitelma, mitkä laaditaan ja tarkastetaan säännöllisesti yhdessä nuoren ja hänen lähiverkostonsa kanssa asiakassuunnitelmapalvereissa. Työn laadun kehittämisen tavoitteena on lisätä nuoren osallistumista ja osallisuutta sekä luoda ja kehittää toimivia työvälineitä perhekotityöskentelyyn. (Mikkola 1999, 23-32.)

Palaute ja laadun kehittäminen on osa lain (Laki yksityisestä sosiaalipalvelusta 922/2011) velvoittamaa omavalvontasuunnitelmaa. Laatuprosessin aikana pohdittiin asiakaspalautteen merkitystä laatutyöskentelyssä ja hyödynnettiin jälleen opiskelijoita, joilta pyydettiin hankesuunnitelma asiakaspalautteen saamiseksi. Kehittämishanketta lähdettiin luomaan perhekodin toiveiden ja tarpeiden mukaan työyhteisöä ja asiakasnuoria haastatellen sekä teoretietoja etsien. Hanke oli työyhteisölähtöinen, jotta muutos vakiintuisi arkeen toimipaikan ehdoilla. Opiskelijoiden toteuttaman kehittämishankkeen tavoitteena oli kerätä nuorilta palautetta, jonka perusteella perhekotityöskentelyn laatua voi kehittää parempaan suuntaan. Tavoitteena oli myös muodostaa tästä palautteen antotavasta mahdollisimman kattava asiakaslähtöinen osa rutiinia sijoitusprosessissa. Pohdittiin, miten henkilökunta voisi sisällyttää nuoren mielipiteen olemassa oleviin struktuureihin. Pohdittiin myös, miten nuorilta voisi saada palautetta heidän omalla kielellään, koska erilaiset palautteen antamiseen vaikuttavat kulttuurit näkyvät nuorten tavassa ilmaista itseään. Toinen saattaa sulkeutua ja pitää kehittämissuhteet omana tietonaan ja ehkä purnata epäkohdasta kaverilleen koulussa, kun taas toinen ilmaisee itseään huomattavasti äänekkäämmin paiskomalla ovia kirasanojen vauhdittamana.

Laatuprosessin aikana sovittiin asiakaspalautteen kirjaamismenettelyistä. Nuorten kanssa käydyistä keskusteluista poimitaan erikseen ylös palaute. Jokainen työntekijä kirjaa saamansa palautteen Nappula-tietokantaan kunkin nuoren kohdalle erilliselle lomakkeelle, myös kotisivuille lisättiin palautemahdollisuus. Kotisivuja päivitettiin muutenkin ajan tasalle ja otettiin koekäyttöön profiili Facebookissa.

Palautetta perhekodin toiminnasta kerätään säännöllisesti palaverien yhteydessä myös muilta asiakasryhmiltä, työntekijöiltä ja yhteistyökumppaneilta. Saatua tietoa hyödynnetään päätöksenteossa, kun arvioidaan toiminnan muuttamisen tarpeita ja saavutettuja tavoitteita. Laatutyöskentely on näkynyt henkilöstön tyytyväisyyden ja prosessin hallinnan parantumisena, myös asiakastytyväisyys on ilmeistä. (Haverinen ym. 1999, 98-126.)

Facebookin avulla lähestyttiin niitä nuoria, jotka ovat aikaisemmin asuneet perhekodissa. Heiltä kysyttiin, miten he arvioivat yhdessä vietetyn ajan vaikuttaneen heidän myöhempään elämäänsä. Vastaukset saatiin vielä saman viikonlopun aikana kaikilta niiltä nuorilta, jotka ovat pitäneet yhteyttä perhekotivanhempiin sen jälkeen, kun ovat muuttaneet omilleen. Vastauksissa nousi esiin tiettyjä teemoja, kuten ihmissuhdetaidot, syys-seuraussuhteiden ymmärtäminen, rajat ja rakkaus sekä luotettavien aikuisten merkitys.

"...Mun mielestä oon paremmin oppinu arvostamaa ihmisiä ylipäätään, kohtelitte mua siellä ku omaa lasta..."

"...Musta tuli iloisempi ja positiivisempi. Opin sanomaan omat mielipiteeni..."

"...sain hyvää elämän kokemusta kun asuin siellä. sain sieltä kuria elämään ei ollu minkään rajoja ollenkaa mulla kun tulin asumaan teille..."

"...Löysin syys seuraus suhteen ja opin arvostamaan ihmisiä enemmän kuuntelemalla niitä ja käyttäytyä hyvin niitä kohtaan..."

"...olitte todella mukavia aina mua kohtaa vaikka olikin jotai vaikeita asioita käsiteltävänä... mulla menee tosi hyvin käyn kouluu ja sillee..."

"...Te luotitte muhun ja mä sain elää suht "normaalia" elämää vaikka olinki huostaan otettu ku sain nähdä kavereita ja käydä koulua yms...."

"... Sain vanhemmat jotka opettivat minulle vastuuta, luottamista ja mikä on vanhemman rakkaus... Minulla on tukiverkosto aina lähellä kun sitä tarvitsen. Aikani perheessä opetti minulle kärsivällisyyttä, vastuuta, miten käsitellä vaikeita asioita ja että on ok olla oma itsensä vaikka välillä mokaa. Olen hengissä koska minulla oli joku, joka välitti minusta ja näki minussa on potentiaalia paljon enempään..."

”...Jos en ois päässyt Vehkatuvalle en ois ikinä toivunnut masennuksesta. Tuntuu siltä että Vehkatuvalle pääsy oli minulle onni onnettomuudessa...”

(Asiakaspalautekysely 22.3.2014.)

Palaute nuorilta oli suoraa ja positiivisuudessaan liikuttavaa. Jo omillaan asuvilta nuorilta saadun palautteen mukaan aika perhekodissa on antanut eväitä onnelliseen elämään.

8 POHDINTAA

Laatukeskustelun myötä perhekotityöskentely ja jokaisen oma työnkuva yhteisössä on selkiytynyt, toiminta-ajatus on kirkastunut. Tiedetään, mitä tehdään ja miksi. Työntekijät ymmärtävät entistä selkeämmin, miten jokaisen työpanos vaikuttaa asiakkaiden hyvinvointiin. Myös perhekodin oma identiteetti on löytynyt. Tiedostetaan, että ollaan erilaisia ja tiedetään, miksi ja miten erotaan muista lastensuojelun sijaishuoltoa toteuttavista yksiköistä. Ammatti-identiteetti on vahvistunut, ollaan ylpeitä työyhteisöstä ja jokaisen työpanosta kunnioitetaan siinä.

Arviointi- ja reflektointityö on jäänyt osaksi työprosessia, se jatkuu varsinaisen perhekotityön rinnalla sitä kehittäen. Laadunhallinnan järjestelmään sisältyy ajattelu, jonka mukaan toimintaa mitataan, arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Perhekodin kaltaisessa työyhteisössä ollaan joka hetki työn tuntumassa, joten kovin monimutkaisia järjestelmiä ei työn seuraamiseen tarvita. Silti perhekodin laatujärjestelmään kuuluu, että toiminta on systemaattista ja kuvattua tältäkin osin. Toiminnalle tulee määritellä laatukriteerit ja -vaatimukset. Tärkeää on myös tietää, toteutuvatko tavoitteet arjessa. Sen selvittämiseksi tulee systemaattisesti kerätä tietoa siitä, miten asiat tapahtuvat. Arviointi on jatkuvaa prosessia, jossa tarkastellaan, miten asiat ovat menneet, mikä on toiminut ja mikä on mennyt pieleen. Arvioiva työote on osa perhekodin arkea, se toteutetaan oppimisen näkökulmasta ja se johtaa oman toiminnan kehittämiseen.

Tuloksellisuus kuuluu yhtenä osana laadun tarkastelualueisiin. Tuloksellisuus ei ole helppo käsite perhekotimaailmassa, koska tulosten todentaminen ja mittaaminen on vaikeaa. Voimme sanoa, että toiminta on tuloksellista silloin, kun kyetään toteuttamaan perustehtävää. Hoidon ja kasvatuksen alueella tämä merkitsee sitä, että saavutetaan hoidolle ja kasvatukselle asetetut tavoitteet. Mutta mitä tuloksellisuus tarkoittaa pitkällä aikavälillä asiakkaan näkökulmasta katsottuna? Tällaisen tiedon keräämiselle on omat haasteensa. Kuinka saada mitattua niitä tekijöitä perhekotityöskentelystä, jotka myöhemmin vaikuttavat asiakkaan hyvän elämän kokemukseen? Ja miten muuttaa perhekotitoimintaa

niin, että se tulisi myös jatkossa vastaamaan hyvän elämän haasteisiin muuttuvassa maailmassa, kuinka pysyä ajan hermolla?

Laatuajattelun tulisi läpäistä kaikki lastensuojeluun liittyvät organisaatiot yhteiskunnan eri tasoilla. Lastensuojelun sijaishuollon asiakaspalautejärjestelmän luominen on tulevaisuuden haaste, tulisi kehittää toimiva järjestelmä suunnitelluista ja jo käytössä olevista menetelmistä.

Lastensuojelun asiakkaisiin kohdistuvia ennakkoluuloja ja asenteita tulisi purkaa esimerkiksi jakamalla enemmän tietoa lastensuojelukäytännöistä ja sen yhteiskunnallisesta roolista. Jokaisen toimijan tulisi tiedostaa olevansa alan edustaja ja toimia siten, että lastensuojelun kuva kirkastuisi ja muuttuisi totuudenmukaisemmaksi, positiivisemmaksi. Tulisi nähdä, että näin toimimalla vaikutetaan myös itse lastensuojeluasiakkaan tulevaisuuteen, hänen syrjäytymisriskinsä pienenee, kun yhteiskunta hyväksyy hänet. Yhteiskunnan täysivaltainen jäsenyys itsestään huolta pitävänä, itsenäisesti ajattelevana ja demokratiaan pyrkivänä aikuisena tulisi olla kaikkien kasvatuksellisiin ja hoidollisiin toimenpiteisiin kohdistuvan päätöksenteon tavoite myös lastensuojelussa.

LÄHTEET

- Aphonen, Pirkkoliisa 2001. Kodittomuuden marginaalissa. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki, 108-122.
- Asiakaspalautekysely 22.3.2014. Perhekoti Vehkatupa.
- Eerola-Ockenström, Leena & Kalmari, Arja & Kiviranta, Mervi (toim.) 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. C Katsauksia ja aineistoja 17. Helsinki: Diak.
- Haverinen, Riitta & Holma, Tupu & Lempinen, Kristiina & Outinen, Maarit 1999. Seitsemän laatupolkua. Vaihtoehtoja laadunhallintaan sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Vastapaino.
- Järvenpään kaupunkistrategian toteuttamisohjelma 1: Palveluohjelma 2012-2013. 14.6.2010 §56 Kaupunginvaltuusto. Viitattu 22.03.2014. www.sivustot.jarvenpaa.fi/liitetiedostot/editori_materiaali/10804.pdf
- Kaipio, Kalevi 1999. Kasvattava yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän Koulutuskeskus Oy.
- Kangaspunta, Kari & Kankaanniemi, Janne 2005. Työkirja ammatillisen perhekodin laadunhallintaan. Mikkeli: Kehityspolku Oy.
- Kempainen, Tarja & Ojaniemi, Pekka 2012. Tieto ja vaikuttavuuden arviointi käytännön sosiaalityössä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kempainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 46.
- Keskinen, Soili (toim.) 2008. Työnohjaus – mitä, missä, milloin. Turku: Pallosalama Oy.

- Laaksonen, Sari 2004. Huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon laatu. Teoksessa Puonti, Annamaija; Saarnio, Tuula & Hujala, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. 2. painos. Jyväskylä: Tammi, 260-263.
- Laaksonen, Sari (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Helsinki: Lastensuojelukeskusliitto ry.
- Laine, Terhi & Hyväri, Susanna & Vuokila-Olkkonen, Päivi 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.
- Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Viitattu 26.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. Viitattu 26.03.2014
<http://www.finlex.fi/laki/alkup/2005/20050272>
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Viitattu 24.10.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2000/20000812>
- Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011. Viitattu 22.03.2014.
<http://www.finlex.fi/laki/alkup/2011/20110922>
- Laki yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta 603/1996. Viitattu 26.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19960603>
- Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 26.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lavikainen, Marjo & Ruuskanen, Kristiina 2013. Lastensuojelun laatusuositus. Työryhmän esitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:20.
- Matilainen, Tuulia 2008. Lapsi elää rutiineista. Helppo ja hyvä arki. Jyväskylä: Gummerus.

- Merenmies, Juha & Kostilainen, Harri (toim.). 2007. Sosiaalisten vaikutusten mittaaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Metsämuuronen, Jari 2000. Maailma muuttuu - miten muuttuu sosiaali- ja terveysala? Sosiaali- ja terveysalan muuttuva toimintaympäristö ja tulevaisuuden osaamistarpeet. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Mikkola, Pirjo 1997. Laadun aakkoset sijaishuollossa. Johdatus sijaishuollon laatuajatteluun. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 10. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Mikkola, Pirjo 1999. Laadun elementit sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 14. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Mäkelä, Tapio 2013. Yhteiskunnallinen yrittäjyys, toimintaa talouden, politiikan ja etiikan välimaastossa. Artikkeleihin viitattu 12.11.2013.
www.finsern.fi/site/files/4613/6068/8028/4_Tapio_Makel
- Omavalvontasuunnitelma. Vehkatupa Oy 2012.
- Outinen, Maarit & Lempinen, Kristiina & Holma, Tupu & Haverinen, Riitta 1999. Seitsemän laatupolkua. Vaihtoehtoja laadunhallintaan sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka 2001. Valtaviiran tuolla puolen: nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Perhehoitajalaki 312/1992 .Viitattu 22.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920312>
- Pusa, Olli & Piirainen, Keijo & Kettunen, Aija 2005. Johdatus sosiaalitaloustieteeseen ja sosiaalipalvelujen talouteen. Pieksämäki: Sosiaalitalouden tutkimuskeskus.

- Pohjola, Anneli 2012. Moniulotteinen vaikuttavuus. Teoksessa Pohjola, Anneli & Kempainen, Tarja & Väyrynen, Sanna (toim.) Sosiaalityön vaikuttavuus. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 9-15.
- Siltala, Juha 2013. Nuoriso – mainettaan parempi? Nykynuorten sopeutumiskäytännöt historiassa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari & Pihlaja, Päivi 2000. Ulos umpikujasta. Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta? Helsinki: WSOY/ Oppimateriaalit.
- Sosiaalihuoltolaki 710/1982. Viitattu 23.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>
- Tulensalo, Laura & Ylä-Herranen, Tiina 2009. Avoimen dialogin ja verkostotyön mahdollisuudet lastensuojelussa. Teoksessa Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (toim.) Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 22-23.
- Työ- ja elinkeinoministeriön asettamispäätös 11.11.2013.
TEM/2221/00.04.01/2013. Viitattu 26.03.2014.
<http://www.tem.fi/files/38052/asettamispäätös>
- Vario, Pipsa & Barkman, Johanna & Kiili, Johanna & Nikkanen, Marko & Oranen, Mikko & Tervo, Jaana 2012. ”Suojele unelmia, vaali toivoa”. Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:6. Helsinki.
- Vehviläinen, Jukka & Paju, Petri 2001. Meil on metsässä nuotiopiiri. Teoksessa Suutari, Minna (toim.) 2001. Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 20. Helsinki, 205-220.
- Vilén, Marika & Leppämäki, Päivi & Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY/ Oppimateriaalit.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki:
Tammi.